

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA VA OILADA BOLALARNI
PSIXOLOGIK - PEDAGOGIK QO'LLAB-QUVVATLASH MUAMMOLARI

Rajabboyeva Kumushoy, Ortiqboyeva Marjona,
Niyazova Dilmura, Narinbayeva Nilufar

Nizomiy nomidagi TDPU Maktabgacha ta'lim pedagogikasi va psixologiyasi yo'nalish talabalari:

Annotatsiya: maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalarga ta'lim-tarbiya berish, ularni har tomonlama rivojlantirish, sog'lom, yetuk shaxs qilib tarbiyalash muammolarini bartaraf etish metodlari yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: sog'lomlashtirish, shaxs, tarbiya, muammo, salohiyat

Annotation: the methods of education and upbringing of children of preschool age, their comprehensive development, and the methods of overcoming the problems of raising them to be healthy and mature individuals are highlighted.

Key words: rehabilitation, personality, education, problem, authority

Аннотация: освещены методы обучения и воспитания детей дошкольного возраста, их всестороннее развитие, а также методы преодоления проблем воспитания из них здоровых и зрелых личностей.

Ключевые слова: реабилитация, личность, образование, проблема, авторитет.

Maktabgacha ta'lim sohasidagi pedagogik muammolarni hal qilish, maktabgacha yoshdagi bolalarda ta'lim olish ehtiyojini, maktabga borish hissiyotini shakllantirish, mustaqil fikrlashga o'rgatish ushbu tizimning asosiy masalasidir. Zamonaviy ta'lim har bir bolaning maktabgacha yoshdan boshlab ta'lim olamiga kirishini ta'minlashi kerak. Har bir bolaning barkamol rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan narsa maktabgacha ta'lim va boshlang'ich maktab o'rtasidagi uzulishning mavjudligidir. Ta'kidlash joizki, hozirgi vaqtda ta'lim tizimining tarkibiy qismlari o'rtasidagi uzviylikni qurish jarayonida quyi bosqich keyingi, o'zidan yuqori bosqichga moslashishga majbur bo'layotganligi paradoksal holatdir. Boshlang'ich maktab o'qituvchisi uchun hamma narsa oddiy: uzluksizlik - bu maktabga kelishidan oldin bolaning ma'lum bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishi. Faqat bolaning psixologik tayyorgarligi, bolaning yangi narsalarni o'rganishi va o'zlashtirishi, tengdoshlari bilan muloqot qilish istagi uning uchun ahamiyatsiz. Bu tushunarli, chunki o'qituvchi ishining asosiy ko'rsatkichi bu bahodir. Bahosi qanday bo'lsa, o'quvchi ham shunday. Aksariyat o'qituvchilar uchun bola yaxlit shaxs sifatida ko'rinmaydi. Maktabgacha tarbiya muassasalar tarbiyachilari uchun uzluksizlik - bu bolalar maktabga borganlarida ular ustida hech qanday shikoyat bo'lmasligidir. Ota-onalar uchun uzluksizlik - umuman bo'sh iboradir.

"Maktabgacha ta'lim muassasasi - boshlang'ich maktab" bosqichida quyidagilar mavjud: boshlang'ich maktab bolalarni maktabgacha tarbiya muassasasidagi ta'lim-tarbiya va rivojlanish modelidan maktab ta'lim modeliga eng qulay o'tish yo'llarini ta'minlashi kerak. Asosiy maqsad bolalar bog'chasidan maktabga o'tish davrida bolalar bilan ishlash shakllarini muammosiz almashtirish va maktabgacha ta'lim bosqichida erishgan yutuqlarini hisobga olish.

Ota-onalar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma shuni ko'rsatadiki, ular maktabgacha ta'lim muassasasidan farzandini maktabga yaxshi tayyorgarlik ko'rishlarini kutishadi. Albatta, bunday ijtimoiy buyurtmani bajarish tarbiyachi va psixologlarning asosiy vazifalaridan biridir. Ammo bundan tashqari, ota-onalarning o'zlari ham maktabga tayyorgarlik ko'rishmoqda. Ular buni qanday qilishadi? Qo'shimcha ta'lim mashg'ulotlari, tayyorgarlik sinflariga farzandini birlashtirishi, rivojlantirish markazlarida, madaniyat uylarida turli "maktabga tayyorgarlik guruhlar", shuningdek, erkin bozorda juda ko'p miqdordagi o'quv materiallari va qo'llanmalarning mavjudligi, aksariyat bolalar maktabga "intellektual tayyor" kelishiga zamin yaratmoqda. Maktabga tayyorlovchi alternativ o'quv markazlariga kelsak, ular maktabgacha ta'lim muassasasining dasturlarini takrorlashadi, bolani faqat birinchi sinfda olishlari kerak bo'lgan bilimlarni ilgarilatib beradi. Ammo bunday bilimlar yuklamasi birinchi sinfga kirishda suhbatdan o'tish uchun yetarligina, holos. Bundan tashqari, zamonaviy ota-

onalar o'z farzandlari haqida yomon tushunchaga ega. Ota-onalar uchun maktab muhim, bolalar bog'chasi esa - o'tish, ahamiyatsiz bir bosqich sifatida qaraladi. Ota-onalar farzandini qo'shimcha darslarga olib kelishida bola haddan ziyod yuklamani ko'tarayotganligini payqamaydi hatto. Bolalar bog'chasida darslar o'yin tarzida o'tkazilsa-da, boladan aqliy, jismoniy faoliyatni talab qiladi va u dam olish o'rniga tayyorgarlik kurslarida o'tirishi kerak bo'lmoqda. Bolalarning sog'lig'ini saqlash haqida gapiramiz ekan, qo'shimcha mashg'ulotlar bolaning maktabdagi muammolarini olib tashlamaydi, aksincha, yangi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin: vaqtni besamara ketkazish, bolaning yoshiga mos kelmaydigan talablarni qo'yish va uddalay olmaydigan topshiriqlar zahirida o'qish motivatsiyaning susayishi va o'z-o'ziga ishonchning yemirilishi.

Biz bolalarni maktabga tayyorlamoqdamiz, oliy o'quv yurtlariga emas. Bolalarimiz bolaligini to'liq yashashi kerak, yetarlicha o'ynashi kerak. Bolalarda rivojlangan o'yin ko'nikmalari doirasida boshlang'ich ta'lim faoliyati turlari shakllanishini unutmashimiz lozim. Maktabgacha ta'lim muassasalariga boradigan bolalarni maktab tayyorgarlik kurslariga qabul qilmaslik kerak. Bolaning maktabda o'qishga qiziqishi yo'qligi va uning kognitiv faoliyati pasayib ketayotganiga hayron bo'lamiz. Shu bilan bolalar bog'chasining ahamiyati, bolalarning bog'chadagi muvaffaqiyatlari qadrsizlanadi.

Maktabga eng yaxshi tayyorgarlik - to'laqonli bolalik, deyishgani ajablanarli emas. Albatta, ota-ona bola bilan doimiy ishlashi kerak. Birinchidan, bu ish bolaning rivojlanishi va qobiliyatining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda individual bo'lishi kerak va imkon qadar tez-tez o'yin tarzida amalga oshirilishi kerak. Ko'plab MTMLar maktablar bilan hamkorlikda, bolalarning maktabga tayyorgarlik ekskursiyalarini tashkil etish, maktab kutubxonasiga tashrif buyurishga harakat qilmoqdalar.

Ammo bularning barchasi to'liq ma'noda uzluksizlik emas, bu bolalarni maktabga osonroq moslashtirish uchun o'zaro hamkorlik shakllaridan biridir. Maktabning ta'lim muhiti maktabgacha ta'lim muassasasining o'quv muhitidan tubdan farq qilishini ota-onalarga tushuntirish kerak. Maktabda - mutlaqo boshqacha tashkiliy madaniyat: bolada shaxsiy yechinish joyi, choyshablar, sochiqlar bo'lmaydi, hayot qoidalar qat'iy, xulq-atvor standartlari ko'proq. Maktabning o'quv muhiti o'qituvchilarning mentaliteti, maktab tarixi va an'analari uyg'unligidan tashkil topadi. Bolaning bolalar bog'chasidan maktabga o'tish holati bolalar bog'chalari bitiruvchilarining yuqori yutuqlari va maktabga kiradigan bolalar uchun qo'yadigan talablari o'rtasida katta tafovut mavjudligi bilan murakkablashadi va ota-onalar ko'pincha buni tushunmaydilar. Maktab bolalarning intellektual rivojlanishiga bo'lgan talablarni doimiy ravishda oshirib bormoqda. Bu ilmiy va texnik taraqqiyot obyektiv sabablarga bog'liq: axborot oqimining oshganligi; jamiyatimizda yuz berayotgan o'zgarishlar; ta'limning mazmuni va ahamiyati murakkablashgani. Ushbu talablar mantiqiydir. Agar bolalar bog'chasi va maktabda olib boriladigan tarbiyaviy ishlar bitta rivojlanish jarayonini aks ettirsa, ularni amalga oshirish mumkin. Maktabgacha va boshlang'ich maktab yoshidagi bolalarning rivojlanish bosqichlarida yagona rivojlanish chizig'i amalga oshirilsagina, uzluksizlik muammosini hal qilish mumkin. Bolalar bog'chasi va boshlang'ich maktab dasturlari ta'limning barcha mavzulari bo'yicha savodxonlik, matematika va yozishni davomiyligini ta'minlashi lozim. Boshqa yo'nalishlardagi "bolalar bog'chasi-maktab" majmuasida o'quv zanjirining uzluksizligi va izchilligi tamoyillari dasturlarda hali ta'minlanmagan. Ba'zida, aksincha, maktabgacha ta'lim muassasasida boshlang'ich maktab maqsadlari, vazifalari, shakllari va usullarining takrorlanishi bolaning ushbu fanlarga nisbatan salbiy munosabatini qo'zg'atishi mumkin. Boshlang'ich maktabning birinchi va asosiy sharti - bolalar bog'chasi bitiruvchilari o'quv faoliyatiga qiziqishi, bilim olish istagi va mustahkam poydevorga ega bo'lishi kerak hisoblanishi kerak. Ammo boshlang'ich maktabni quruq bilim va ko'nikmalarni nomiga o'zlashtirgan bola qoniqtirmaydi. Bu bilimlar nafaqat sifatli, balki ular anglangan, moslashuvchan va mustahkam bo'lishi ham zarur. Maktabgacha tarbiya muassasasi bitiruvchilari ongli ravishda hodisalar mohiyatini tushunishlari, olingan bilim va ko'nikmalarni nafaqat odatiy, stereotipik, balki o'zgargan vaziyatda, yangi, g'ayrioddiy sharoitlarda (o'yin, ish va

hokazo) qo'llay olishlari kerak. Albatta, hammasi ham xira emas. Biz bolani bolalar bog'chasida o'qitamiz, bilim va fikrlash qobiliyatiga dastur talablaridan tashqari, olingan natijalarni tushuntirish, taqqoslash, taxmin qilish, ularning to'g'riligini, kuzatilishini, umumlashtirishini va xulosalar chiqarilishini tekshiramiz. Biz naqsh, o'xshashlik va farqlarni sezishga, diqqatni, kuzatishni, xotirani, mantiqiy tafakkurni tahlil qilish, taqqoslash, sintez qilish, umumlashtirish kabi yondosh uslublar bilan chambarchas bog'liq bo'lgan vazifalarni ishlab chiqishga qaratilgan mashqlarni berishga o'rgatamiz. Bitta bolaning fikri boshqalarda bu qobiliyatni rivojlantirishga yordam beradi.

Buning uchun hamkorlikning yangi shakllarini - ota-onalar ishtirokida davra suhbatlari, master-klasslar, seminarlar, o'zaro tashriflar, birgalikda pedagogik maslahatlarni o'tkazish shart. Maktabgacha ta'lim tarkibida bo'lmagan bolalar uchun ham maktabga tayyorlov imkoniyatlari yaratilishi kerak. Ota-onalar va bolalari uchun yangi maktab holati bilan uchrashuvga tayyorgarlik ko'rishlari uchun tarbiyachilar "Onalar, maktabga tayyorlaning!", "Maktab portfelida nima bor?" (Bo'lajak birinchi sinf o'quvchilari va ota-onalar uchun o'quv qurollari bilan tanishish uchun dasturlar) kabi nomlangan yordam beruvchi, mulohaza yurituvchi dasturlar ishlab chiqishlari lozim. Ushbu dasturlar o'qituvchilarga bolalar va ularning ota-onalarini maktabga tayyorlashda muvaffaqiyatli ishlashga yordam beradi. Barkamol birinchi sinf o'quvchisining psixologik-pedagogik portreti ishlab chiqilsa, u kelajakda namuna bo'lib, ota-onalarga farzandlarini maktabga tayyorlashga yordam beradi.

Umuman olganda, bolaning aqliy, jismoniy va hissiy rivojlanish darajasidan qat'i nazar, uning o'ziga bo'lgan ishonchini saqlab qolish va unga hissiy qulaylikni ta'minlash muhimdir. Shuni unutmashlik kerakki, BAXTLI bolalar yaxshiroq o'rganadilar, yangi sharoitlarga tezroq moslashadi.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Касимова, Д. Б. (2022). ОСНОВНЫЕ ПРИНЦИПЫ СОЗДАНИЯ ПРЕДМЕТНО-РАЗВИВАЮЩЕЙ СРЕДЫ. International Academic Research Journal Impact Factor 7.4, 1(6), 244-248.
2. Bakhodirovna, K. D. (2022). Management of the Plot-Role-Playing Games of Preschool Children in the Conditions of Pre-School Education. Spanish Journal of Society and Sustainability, 3, 9-11.
3. Касимова, Д. Б. (2022, November). СОВРЕМЕННЫЙ ПОДХОД И НОВЕЙШИЕ ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ТРЕБОВАНИЯ К СЮЖЕТНО-РОЛЕВЫМ ИГРАМ ДОШКОЛЬНИКОВ. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE" THE TIME OF SCIENTIFIC PROGRESS" (Vol. 1, No. 3, pp. 108-112).
4. Касимова, Д. Б. (2022). СПЕЦИФИЧЕСКИЕ МОТИВЫ, ПРИСУЩИЕ СЮЖЕТНО-РОЛЕВЫМ ИГРАМ ДОШКОЛЬНИКОВ. Results of National Scientific Research International Journal, 1(6), 239-243.
5. Kasimova, D. B. (2023). DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF TEACHER OF PRESCHOOL EDUCATION ORGANIZATIONS. Лучшие интеллектуальные исследования, 4(2), 46-48.